

Høringsnotat

Dato: 6. desember 2021

Saksnr: 21/6638

Høringsfrist: 21. januar 2022

FORSLAG TIL ENDRINGER I FORSKRIFT TIL LOV OM FRI RETTSHJELP

1 Høringsnotatets hovedinnhold

Justis og beredskapsdepartementet sender med dette på høring forslag til endringer i forskrift 12. desember 2005 nr. 1443 til lov om fri rettshjelp (rettshjelpforskriften).

Departementet foreslår å endre forskriften for å gjøre det obligatorisk for advokater og rettshjelpere å bruke en elektronisk skjemaløsning når de sender søknader om fri rettshjelp, egeninnvilgelser av fri rettshjelp og søknader om utvidet bevilling til fri rettshjelp til statsforvalteren. Den elektroniske skjemaløsningen driftes av Statsforvalterens fellestjenester og er tilgjengelig på www.retsrad.no. Forslaget innebærer en endring fra at det i dag er valgfritt å bruke den elektroniske skjemaløsningen eller sende per post. Endringen forutsetter at det gis to nye forskriftsbestemmelser i rettshjelpforskriften. Departementet foreslår i tillegg at overskriftene til to kapitler i forskriften endres for å bedre gjenspeile kapitlenes innhold.

Etter forslaget er det kun i saker hvor advokater eller rettshjelpere søker statsforvalteren om fri rettshjelp på vegne av en klient at søknaden må sendes elektronisk. Det foreslåtte kravet til elektronisk innsendelse gjelder ikke for privatpersoner som selv sender søknad om fri rettshjelp til statsforvalteren.

Tolker kan i dag benytte den elektroniske skjemaløsningen. Ofte vil tolkens regning inntas i advokatens arbeidsoppgave, jf. salærforskriften § 5. Departementet vil oppfordre tolker til å benytte den elektroniske skjemaløsningen, men har på nåværende tidspunkt ikke funnet det hensiktsmessig å gjøre ordningen obligatorisk for tolker.

2 Bakgrunn

2.1 Om fri rettshjelp og hvem som innvilger det

Etter lov 13. juni 1980 nr. 35 om fri rettshjelp (rettshjelploven) kan personer ha rett til gratis eller subsidiert rettslig bistand i sivile saker. Det skilles mellom fritt rettsråd og fri sakførsel.

Fri sakførsel omfatter rettshjelp i sivile saker for domstolene (unntatt forliksrådet) og for visse domstolslignende organer. Søknader om fri sakførsel i prioriterte saker innvilges av den rett eller det forvaltningsorgan som har saken til

behandling. Prioriterte saker vil si saker hvor personen har en ubetinget rett til rettshjelp dersom vilkårene i rettshjelploven er innfridd. Andre søknader, deriblant søknader om fri sakførsel utenfor prioriterte saksområder, behandles av statsforvalteren.

Fritt rettsråd er rettshjelp som gis i saker som ikke verserer for domstolene eller domstolslignende organer. Søknader om fritt rettsråd avgjøres av statsforvalteren. I enkelte sakstyper kan også advokat eller rettshjelper selv innvilge fritt rettsråd (egeninnvilgelse). Egeninnvilgelsen er generelt begrenset til fastsatt stykkpris angitt i forskrift 12. desember 2005 nr. 1442 om salær fra det offentlige til advokater m.fl. etter faste satser (stykkprissatser) ved fri rettshjelp og i straffesaker (stykkprisforskriften). Statsforvalteren har i enkelte saker kompetanse til å utvide bevillingen utover fastsatt stykkpris.

I sakene som skal sendes til statsforvalteren kan advokat eller rettshjelper i dag enten sende søknader om fri rettshjelp, egeninnvilgelser og søknader om utvidet bevilling, via den elektroniske skjemaløsningen på www.rettsrad.no, eller per post. Både Statsforvalterens fellestjenester (tidligere Fylkesmannen i Sogn og Fjordane) og Statens sivilrettsforvaltning har gitt uttrykk for at det bør gjøres obligatorisk for advokater og rettshjelpere å benytte den elektroniske skjemaløsningen.

2.2 Om den elektroniske skjemaløsningen

Det følger av forskrift 3. desember 1997 nr. 1441 om salær fra det offentlige til advokater m.v. § 5 at advokaten eller rettshjelperen må sende en arbeidsoppgave til statsforvalteren etter avsluttet arbeid i saker hvor det innvilges fri rettshjelp. Dette gjelder både i saker hvor statsforvalteren innvilger fri rettshjelp, og i saker hvor advokaten eller rettshjelperen egeninnvilger fritt rettsråd. Den elektroniske skjemaløsningen er utformet slik at søknaden man sender statsforvalteren om å få innvilget fri rettshjelp, er den samme som arbeidsoppgaven man må sende etter § 5. I praksis sender advokaten eller rettshjelperen derfor bare ett skjema. Det samme gjelder i saker hvor advokaten eller rettshjelperen egeninnvilger fritt rettsråd. Dersom advokaten eller rettshjelperen har søkt om fritt rettsråd og fått dette innvilget, men må ettersende faktura, kan også dette gjøres på nettsiden.

I den elektroniske skjemaløsningen kan man også sende inn søknader om utvidet bevilling utover fastsatt stykkpris i saker hvor statsforvalteren har kompetanse til å innvilge det. I skjemaet får man ulike valg ut fra om man velger at man sender inn en søknad, et skjema om egeninnvilgelse eller søknad om utvidet bevilling.

Det er Statsforvalterens fellestjenester, underlagt Kommunal- og moderniseringsdepartementet, som i dag er ansvarlig for drift og utvikling av den elektroniske skjemaløsningen på www.rettsrad.no. Pålogging skjer gjennom ID-porten (MinID, BankID m.m.). Når man registrerer seg som bruker foretas et automatisk søk opp mot registeret til Tilsynsrådet for advokatvirksomhet. Klientens personalia innhentes automatisk fra Folkeregisteret når personnummeret registreres. Informasjon om klientens økonomi innhentes automatisk fra Skatteetaten. Dersom klientens økonomi er endret fra den sist tilgjengelige skattemeldingen, må dette dokumenteres.

Statsforvalterens fellestjenester er ansvarlig for å gi veiledning og brukerstøtte om utfylling av det elektroniske skjemaet, med faglig støtte fra Statsforvalteren i Vestland. I skjemaet får man blant annet veiledning gjennom lett tilgjengelige

lenker til relevante rettskilder, i tillegg til at man kan finne utfyllende informasjon ved å trykke på ikoner i skjemaet. Hvis brukeren har ytterligere spørsmål om utfylling, kan Statsforvalterens fellestjenester kontaktes per e-post eller via et eget skjema på www.reettsrad.no. Statsforvalterens fellestjenester opplyser at disse henvendelsene vanligvis besvares innen utgangen av neste arbeidsdag, og senest innen tre arbeidsdager. Statsforvalterens fellestjenester opplyser også at det er lite nedetid på www.reettsrad.no. Eventuell nedetid skyldes hovedsakelig større oppdateringer som varsles i god tid.

3 Gjeldende rett

Rettshjelpforskriften kapittel 3 «Adgang til å innvilge fritt rettsråd» regulerer i hvilke saker søknader om fritt rettsråd innvilges av statsforvalteren, og i hvilke saker advokaten eller rettshjelperen selv kan innvilge slik bistand. I kapittelet reguleres også når det kan innvilges utvidet fritt rettsråd (bistand utover en fast stykkpris).

Rettshjelpforskriften kapittel 4 «Adgang til å innvilge fri sakførsel» regulerer blant annet hvem som har kompetanse til å innvilge fri sakførsel og fritak for rettsgebyr i ulike saker etter rettshjelploven. Kapittelet regulerer også når det kan innvilges utvidet fri sakførsel (bistand utover en fast stykkpris).

Hverken rettshjelploven eller rettshjelpforskriften regulerer fremgangsmåten for innsending av søknader om fri rettshjelp, egeninnvilgelser og søknader om utvidet bevilling. Etter rettshjelploven § 7 andre ledd kan departementet gi nærmere bestemmelser om gjennomføring og utfylling av rettshjelploven.

4 Behov for forskriftsendring

Før 2009 skjedde ble alle søknader om fri rettshjelp, egeninnvilgelser og søknader om utvidet bevilling sendt per post. Etter at den elektroniske skjemaløsningen ble utviklet av Fylkesmannen i Sogn og Fjordane i 2009 har det vært mulig å sende både per post og via den elektroniske skjemaløsningen, uten at fremgangsmåten har vært regulert i lov eller forskrift. Ettersom obligatorisk bruk av den elektroniske skjemaløsningen for advokater og rettshjelpere innebærer en innskrenkning av aktørenes valgfrihet sammenlignet med dagens situasjon, anser departementet det som nødvendig å regulere dette i forskrift.

5 Departementets vurdering

5.1 Betydningen for statsforvalterembetene

For statsforvalterne er behandlingen av saker som mottas per post tid- og ressurskrevende. Det er ofte behov for å innhente ytterligere informasjon enn den som er sendt inn. I det elektroniske skjemaet er flere avkryssninger gjort obligatoriske, slik at embetene er sikret et tilstrekkelig avgjørelsesgrunnlag. For saker som er innsendt gjennom det elektroniske skjemaet vil derfor både behandlingen og utbetalingen skje raskere.

5.2 Betydningen for Statens sivilrettsforvaltning og departementet

Statens sivilrettsforvaltning har et overordnet faglig ansvar for ordningen med fri rettshjelp. Statsforvalterne rapporterer årlig til Statens sivilrettsforvaltning, blant annet i form av statistikk. Statens sivilrettsforvaltning utarbeider igjen samlet statistikk og sammenfatter status og utviklingstrekk på rettshjelpfeltet.

Endringen vil ha en nytteverdi for Statens sivilrettsforvaltning og for departementet. Pålitelig statistikk er av stor betydning for departementets arbeid og forutsetter korrekt rapportering. Når saker mottas per post må disse legges disse inn manuelt. Dette medfører at risikoen for feil i registreringen og rapporteringen øker. Når saker er innsendt elektronisk er opplysningene gjennomgående mer korrekte. I tillegg er det mulig å innhente statistikk direkte fra det elektroniske skjemaet, noe som innebærer at statistikk kan innhentes fortløpende. Dersom det elektroniske skjemaet blir obligatorisk, vil det bli mulig å hente ut detaljert statistikk over alle sakene på en enklere, mer effektiv og korrekt måte. For at fordelene ved den digitale løsningen skal oppnås fullt ut, forutsetter det imidlertid at alle aktørene tar den i bruk.

Departementet vurderer forslaget om obligatorisk bruk av den elektroniske skjemaløsningen som et effektiviserende tiltak som er i tråd med det overordnede målet om å digitalisere offentlig sektor, jf. «En digital sektor – Digitaliseringsstrategi for offentlig sektor 2019-2025». Digitalisering i rettshjelpsordningen er også anbefalt av utvalget i NOU 2020: 5 «Likhhet for loven – lov om støtte til rettshjelp (rettshjelpsloven)».

5.3 Konsekvensene for advokater og rettshjelpere

Departementets inntrykk er at den elektroniske skjemaløsningen på www.retsrad.no fungerer godt. Departementets vurdering er derfor at det ikke vil medføre en ulempe for aktørene å måtte bruke den elektroniske skjemaløsningen. Skjemaløsningen benyttes allerede i 70-80% av sakene, og de automatiske løsningene er tidsbesparende for aktørene. Videre benytter aktørene elektroniske løsninger i stor grad i andre sammenhenger. Etter endringene i forvaltningsloven og eforvaltningsforskriften 7. februar 2014, kan offentlige virksomheter kommunisere digitalt med næringsdrivende, frivillige organisasjoner og øvrige enheter registrert i Enhetsregisteret, uten å innhente samtykke. Hovedregelen er altså elektronisk kommunikasjon. Elektronisk kommunikasjon benyttes også når aktørene kommuniserer med domstolene, jf. forskrift 28. oktober 2016 nr. 1258 om elektronisk kommunikasjon med domstolene. For advokater og advokatfullmektiger er dette obligatorisk, jf. § 3a.

6 Økonomiske og administrative konsekvenser

De foreslåtte endringene vil etter departementets vurdering ikke ha vesentlige økonomiske konsekvenser. De foreslåtte endringene vil føre til mer effektiv saksbehandling hos statsforvalterne og spare embetene for ekstraarbeid knyttet til registrering av manuelt innsendte skjemaer. Endringene vil også være arbeidsbesparende for Statens sivilrettsforvaltning. Det er ikke behov for å gjøre tekniske endringer i den eksisterende elektroniske løsningen.

7 Forslag til forskriftsendringer

Det foreslås følgende endringer i forskrift 12. desember 2005 nr. 1443 til lov om fri rettshjelp:

Overskrift til kapittel 3 skal lyde:

Saker om fritt rettsråd

Ny § 3-6 skal lyde:

I saker hvor advokat eller rettshjelper søker om fritt rettsråd på vegne av en klient, skal søknaden sendes til statsforvalteren via elektronisk skjemaløsning fastsatt av Statsforvalterens fellestjenester. Det samme gjelder skjema for egeninnvilgelse av fritt rettsråd fra advokat eller rettshjelper.

Overskrift til kapittel 4 lyde:

Saker om fri sakførsel

Ny § 4-7 skal lyde:

I saker hvor statsforvalteren innvilger fri sakførsel og advokat eller rettshjelper søker om dette på vegne av en klient, skal søknaden sendes til statsforvalteren via elektronisk skjemaløsning fastsatt av Statsforvalterens fellestjenester.